

Ceruzasorok egy tanári noteszből

Bakarics Vladimír véleményét olvasom tanárokról, iskolákról, fiatalokról. Nemcsak a mai tanár, hanem a régi diák szemével is olvasom. Pedig nem szeretek visszatekinteni. Rossz álmaimban még ma is a kétemeletes saroképület hetedik „M” osztályában írom a magyar dolgozatot (amire csak háromast kaptam): „Társadalmunk szép erénye, az altruizmus” — Mennyi hazugság, mennyi gyáva, bűnös szemforgatás egy dolgozatban! Tojástánc volt ez (jaj, aki elvétí!) az inség és a dagadt polgári bugyellárisok között, amelyekről mégis csak szépet kellett mondani a diáknak a jóakarátú felkarolás üdvös reményében. S erre az iskolára aggatták rá cégérnek: az erkölcs és tudomány temploma. Én a képmutatás és hazugság csarnokának éreztem. S most, hogy ezt leírom, nem tiltakozik a kegyelet. Nem bocsáthatom meg, hogy hazugságra akart nevelni. Talán ezért van, hogy még ma is valami vad riadalmat kelt bennem a felébredt emlék, ami még ott lapult meg tudatom mélyén. Valami ős bizalmatlanság vert gyökeret bennem a tanárok iránt, az iskola iránt. Mert soha nem éreztem a „jóságos kezét, amely az élet rögös útját” egyengette előttem, amely a kamaszkor mély borzalmaiból kivezetett volna.

Miért lettem hát mégis tanár?

A ki nem mondott vétő, a tettig nem érő lázadás tett azzá. Ötödikes koromban már tudtam, hogy tanár leszek, mert „ezen változtatni kell”. Át kellett esnem azon az iskolán, hogy állást foglalhassak vele szemben, hogy ma, húsz éves távlatból vetve össze a jelennel elmondhassam ezt.

Bakarics Vladimír cikkét olvasom s — egy kalitban érzem magam velük, az én tanáraimmal.

Gyűlésen hallok egy kollégámtól először az ifjúság „berzenkedéséről”. Egy kicsit fejcsóválva, reszelős hangon mondja, ami mögött a rosszalás húzódik meg. Egy másik arról beszél, hogy ezután szögre akaszthatjuk a pedagógiát. A harmadik cinikusan, sötétbe keserülő arccal mondogatja, hogy útját kell állni a „fenegyerekeskedésnek”. Keresztényi, túrfi gesztussal a negyedik meg kell bocsátani nekik, hisz még oly fiatalok.

Ezen, amit hallok, még jobban megdöbbenek, mint azon a gyanún, hogy talán már én is „oda” tartozom. Ahhoz a nemzedékhez, amely a polgár heróikus altruizmusáról frattott panegyrist rongyos diákokkal. Közöny, cinizmus, megzavarodás, fáradt beletörődés a visszhang mindenütt. Nem oly régen írtam: az iskola mindig hajlamos arra, hogy elintellektualizálja az életproblémákat. Most, hogy a gyűlés szónokait hallok, hozzáteszem: ez a mi deklaratív haladásunk csődjét is jelenti. Előítéleteink vezettek ide. Nem úgy neveltünk, mint Rousseau az ő Emiljét, vagy Rilke a fiatal poétákat. Nagykorú polgárokat intettünk le, ha kételkedni mertek kinyilatkoztatásaink igazságában. A tekintély miatt — mondtunk. Soha diákok nem kérdeztünk meg, akarja-e, amit mi akarunk. Egyedül üdvöztetőnek hittük igazságainkat. Volt valami tragikum rögeszméinkben. Mi mindig „szabályosan” jártunk el, kiszáradt tanári pedantériánk a nevelést helyettesítette. Pókos pedagógiai vesszőparipáink elől tovább gördült az élet s most itt ülünk ezen a gyűlésen megkopott, kifakult elvekkel, suttán szemkélődvé, rosszalva, tiltakozva, „fenntartásainkat” fenntartva, ki-ki egyéni temperamentuma szerint, de senki azzal a belátással, hogy éppen e miatt jutottunk ide. Most az fáj sokunknak, hogy az eleven tartalom szétlőki a szentnek hitt formákat.

Nem az ifjúság fogja megírni az új pedagógiát, de nem is a leereszkedők, a megbocsátók, a toleránsok. Azok, akiknek először sikerül úgy formálni a lelkeket (fiatalokét és öregekéét), hogy a deklarációk, a jelszavak és hangos követelések mögött ott álljon a teljes ember, aki a gyorsan kimondott szónak erkölcsi következményeit is hajlandó vállalni. Kritikai tudatunkkal már odaálltunk a szocialista kultúra új törekvéséhez, de szokásaink, tudatalatti pózaink a letűnt polgári kultúráé. Ezt azonban diagnosztizálnunk kell. Nem belülről, hanem céljaink magaslatára felől, a megvalósult szocialis ember irányából kell meglátunk tendőinket. Akkor a kezdeményezést sem a „hivatlanok” veszik a kezükbe. Sz. I.